

Instrukcja nr 16 /10
Dyrektora Generalnego Służby Więziennej
z dnia 13 sierpnia 2010 r.

w sprawie zapobiegania samobójstwom osób pozbawionych wolności

Na podstawie art. 11 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej (Dz. U. z 2010 r. Nr 79, poz. 523) ustala się, co następuje:

Rozdział 1
Ogólne zasady profilaktyki samobójstw

§ 1. Instrukcja określa zasady zapobiegania samobójstwom osób tymczasowo aresztowanych, skazanych lub ukaranych, zwanych dalej „osadzonymi”.

§ 2. Samobójstwom osadzonych zapobiega się poprzez prowadzenie:

- 1) profilaktyki presuicydalnej pierwszego rzędu, którą obejmuje się ogół osadzonych;
- 2) profilaktyki presuicydalnej drugiego rzędu, którą obejmuje się osadzonych wymagających nasilonych oddziaływań, ze względu na wzmożone ryzyko samobójcze;
- 3) profilaktyki postsuicydalnej trzeciego rzędu, którą obejmuje się osadzonych, po nieskutecznej próbie samobójczej.

§ 3. Oddziaływania, o których mowa w § 2 pkt 1, polegają na:

- 1) tworzeniu warunków sprzyjających zachowaniu zdrowia psychicznego;
- 2) ograniczaniu negatywnych skutków pobytu w warunkach izolacji;
- 3) zapewnieniu dostępności opieki lekarskiej, wychowawczej i psychologicznej;
- 4) kształtowaniu postawy afirmacji życia i nietolerancji dla autoagresji;
- 5) uczeniu umiejętności samokontroli, uzyskiwania wsparcia społecznego, technik relaksacji oraz akceptowanych społecznie sposobów rozwiązywania problemów i konfliktów;
- 6) zwracaniu uwagi na krytyczne momenty w warunkach izolacji;
- 7) uwrażliwianiu kadry na zgłaszane problemy, zmiany w zachowaniu lub sytuacji osadzonego;
- 8) eliminowaniu zjawisk nietolerancji, dyskryminacji i wykluczenia społecznego;
- 9) zapobieganiu negatywnym sposobom przystosowania do warunków izolacji penitencjarnej;
- 10) zapewnieniu w oddziałach mieszkalnych dostępu do środków technicznych ratujących życie;
- 11) szkoleniu kadry i osadzonych w zakresie udzielania pomocy przedmedycznej osobom, które targnęły się na własne życie.

§ 4. Oddziaływania, o których mowa w § 2 pkt 2, polegają na:

- 1) ustaleniu występowania czynników ryzyka samobójczego, czynników chroniących oraz dokonaniu oceny stopnia ryzyka samobójczego;
- 2) objęciu osadzonego wzmożoną opieką wychowawczą;

- 3) określeniu przez psychologa indywidualnych mechanizmów autoagresji i opracowaniu odpowiednich zaleceń do prowadzonego wobec osadzonego oddziaływania;
- 4) objęciu osadzonego pomocą psychologiczną;
- 5) objęciu osadzonego farmakoterapią według wskazań psychiatry;
- 6) zwracaniu uwagi na zachowania sygnalizujące bezpośrednie niebezpieczeństwo podjęcia próby samobójczej;
- 7) umieszczaniu w celach mieszkalnych wieloosobowych;
- 8) niepozostawianiu osadzonego samotnie w celi mieszkalnej;
- 9) tworzeniu technicznych i organizacyjnych barier utrudniających podjęcie próby samobójczej;
- 10) obejmowaniu zachowania zwiększonym nadzorem ochronnym.

§ 5. Oddziaływania, o których mowa w § 2 pkt 3, polegają na:

- 1) bezzwłocznym udzieleniu osadzonemu pierwszej pomocy;
- 2) poddaniu osadzonego badaniu lekarskiemu;
- 3) ustaleniu okoliczności w jakich miała miejsce próba samobójcza;
- 4) poddaniu osadzonego badaniu psychologicznemu w celu ustalenia:
  - a) motywów podjęcia próby samobójczej,
  - b) potrzeby objęcia skazanego pomocą psychologiczną,
  - c) zaleceń odnośnie sposobu dalszego postępowania wychowawczego w związku z podjętą próbą samobójczą.

Rozdział 2

Szczegółowe zasady i procedury zapobiegania samobójstwom

§ 6. 1. W prowadzeniu oddziaływań, o których mowa w § 2, uczestniczą wszyscy funkcjonariusze i pracownicy oraz wszystkie służby zakładu karnego lub aresztu śledczego, zwanego dalej „jednostką penitencjarną”.

2. Każdy funkcjonariusz i pracownik jednostki penitencjarnej obowiązany jest zwracać uwagę na zachowania osadzonego oraz inne sygnały lub informacje, mogące świadczyć o zagrożeniu samobójstwem.

3. W razie zaobserwowania zachowań, sygnałów lub uzyskania informacji, o których mowa w ust. 2, funkcjonariusz albo pracownik:

- 1) przekazuje je właściwemu przełożonemu i innym osobom, których działania mogą być istotne dla zapobieżenia samobójstwu;
- 2) podejmuje stosowne działania profilaktyczne, właściwe dla reprezentowanego pionu służby i zajmowanego stanowiska.

4. Dyrektor jednostki penitencjarnej zapewnia sprawny, dostosowany do specyfiki jednostki przepływ informacji, pomiędzy poszczególnymi pionami służby, w sprawach dotyczących zapobiegania samobójstwom.

§ 7. 1. W przypadku podejrzenia występowania skłonności samobójczych, wychowawca:

- 1) zakłada i przekazuje oddziałowemu kartę osadzonego zagrożonego samobójstwem, stanowiącą załącznik nr 1 do zarządzenia;
- 2) odnotowuje w aktach osobopoznawczych część „B” przyczyny podejrzeń;
- 3) obejmuje osadzonego wzmożoną opieką wychowawczą;

- 4) zgłasza osadzonego do psychologa, z podaniem podejrzenia skłonności samobójczych, jako przyczyny zgłoszenia.

2. Osadzonego podejrzanego o skłonności samobójcze, psycholog przyjmuje w pierwszej kolejności oraz sporządza opinię, o której mowa w § 12 ust. 2 pkt. 4 ppkt c) rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości, z dnia 14 sierpnia 2003 r. w sprawie sposobów prowadzenia oddziaływań penitencjarnych w zakładach karnych i aresztach śledczych, zwanego dalej „rozporządzeniem”, w której potwierdza lub weryfikuje potrzebę objęcia go nasilonymi oddziaływaniami profilaktycznymi, ze względu na wzmożone ryzyko samobójcze.

3. W przypadku potwierdzenia potrzeby, o której mowa w ust. 2, psycholog:

- 1) uzupełnia kartę osadzonego zagrożonego samobójstwem;
- 2) obejmuje osadzonego pomocą psychologiczną;
- 3) zgłasza osadzonego do psychiatry, z podaniem skłonności samobójczych jako przyczyny zgłoszenia.

4. W przypadku odstąpienia od obejmowania osadzonego oddziaływaniami, o których mowa w ust. 2, psycholog odnotowuje ten fakt w karcie, o której mowa w § 7 ust. 1 pkt 1.

§ 8. 1. Stopień ryzyka samobójczego u osadzonych, o których mowa w § 7 ust. 3, weryfikuje się w miarę potrzeb, nie rzadziej niż raz w miesiącu.

2. Weryfikacji, o której mowa w ust. 1, dokonują w porozumieniu: psycholog i wychowawca osadzonego, odnotowując fakt ten fakt w karcie, o której mowa w § 7 ust. 1 pkt 1.

3. Kartę, o której mowa w par. § 7 ust. 1 pkt 1 dołącza się do karty identyfikacyjnej osadzonego, a po zweryfikowaniu potrzeby, o której mowa w § 7 ust. 2, umieszcza się ją w aktach osobopoznawczych część „B”.

§ 9. Do zadań kierownika działu penitencjarnego, a w jednostce, w której powołano oddziały penitencjarne, koordynatorów ds. penitencjarnych i ochronnych, w zakresie zapobiegania samobójstwom osadzonych, należy koordynowanie oddziaływań, o których mowa w § 2, a w szczególności monitorowanie liczebności i rozmieszczenia osadzonych, którzy zostali zaliczeni do wymagających nasilonych oddziaływań profilaktycznych, ze względu na wzmożone ryzyko samobójcze.

§ 10. Podczas pobytu osadzonego w jednostce penitencjarnej, zwraca się szczególną uwagę na jego zachowanie w krytycznych momentach izolacji, do których zalicza się w szczególności:

- 1) pierwsze 14 dni w warunkach izolacji;
- 2) przełomowe momenty wyznaczone orzeczeniami i postanowieniami sądów, prokuratur, a także decyzjami administracji penitencjarnej;
- 3) wystąpienie poważnych komplikacji w stosunkach rodzinnych lub z innymi osobami bliskimi;
- 4) wystąpienie poważnych komplikacji w relacjach ze współosadzonymi;
- 5) wystąpienie poważnych problemów zdrowotnych.

§ 11. 1. Celę przejściową oprócz wyposażenia, wynikającego z norm określonych w odrębnych przepisach, wyposaża się w prasę, papier i przybory do pisania.

2. Celę, o której mowa w ust. 1, w miarę możliwości, wyposaża się ponadto w odbiornik telewizyjny oraz czajnik i sytuuje się ją w pobliżu dyżurki oddziałowego lub pokoju wychowawcy.

§ 12. 1. W celi jednoosobowej nie umieszcza się osadzonych, którzy;

- 1) przebywają w celi przejściowej;
- 2) uprzednio dokonywali prób samobójczych;
- 3) przejawiają utrwaloną tendencję do samoagresji;
- 4) wykazują objawy zespołu odstawiennego;
- 5) mają szczególne trudności w adaptacji do warunków izolacji penitencjarnej;
- 6) są pozbawieni wsparcia społecznego i izolowani w grupie skazanych;
- 7) są objęci nasilonymi oddziaływaniami profilaktycznymi, ze względu na wzmożone ryzyko samobójcze.

2. Osadzonych, o których mowa w ust. 1, nie pozostawia się samotnie w celi wieloosobowej ani innych pomieszczeniach jednostki, z wyjątkiem pomieszczeń monitorowanych, umożliwiających stałą kontrolę zachowania.

§ 13. 1. Na wyposażeniu każdego funkcjonariusza działu ochrony, pełniącego służbę w oddziale mieszkalnym, znajduje się bezpieczny nóż.

2. W każdej dyżurce oddziałowego znajduje się, w miarę możliwości, zestaw reanimacyjny.

§ 14. Szkoleniem, o którym mowa w § 3 pkt 11, funkcjonariuszy działu ochrony pełniących służbę w oddziale penitencjarnym obejmuje się nie rzadziej niż raz w roku.

§ 15. Zwiększony nadzór ochronny, o którym mowa w § 3 pkt 2, polega na:

- 1) zintensyfikowaniu częstotliwości kontroli celi mieszkalnej zarówno w porze dziennej jak i nocnej;
- 2) zwracaniu szczególnej uwagi na posiadane w celi leki, substancje oraz przedmioty, mogące służyć do przeprowadzenia zamachu samobójczego;
- 3) zwracaniu szczególnej uwagi na zmiany w nastroju i zachowaniu osadzonego objętego nadzorem;
- 4) realizacji zaleceń zawartych w karcie, o której mowa w § 7 ust. 1 pkt 1.

§ 16. Wzmoczona opieka wychowawcza, o której mowa w § 7 ust. 1 pkt 3, polega na:

- 1) zintensyfikowaniu i pogłębieniu kontaktu wychowawczego;
- 2) częstszym wizytowaniu celi mieszkalnej;
- 3) odpowiednim doborze współosadzonych;
- 4) szczególnie wnikliwym rozpatrywaniu problemów zgłaszanych przez osadzonego;
- 5) podejmowaniu innych oddziaływań wychowawczych mających na celu zmniejszenie ryzyka samobójstwa.

§ 17. Opinia psychologiczna, o której mowa w § 12. ust. 2 pkt 4 ppkt c) rozporządzenia, zawiera:

- 1) określenie czynników ryzyka samobójczego i czynników chroniących;
- 2) określenie stopnia ryzyka samobójczego;
- 3) propozycje wyeliminowania lub modyfikacji możliwych do zmiany czynników ryzyka;
- 4) zalecenia dotyczące sposobu postępowania z osadzonym.

§ 18. 1. Pomoc psychologiczna, o której mowa w § 4 pkt 4, polega na:

- 1) regularnym monitorowaniu stanu emocjonalnego osadzonego;
- 2) inicjowaniu i wspieraniu osadzonego w budowaniu sieci wsparcia;
- 3) redukowaniu napięcia emocjonalnego;

- 4) uczeniu osadzonego rozpoznawania czynników ryzyka i suicydalnych sygnałów ostrzegawczych;
  - 5) przedstawieniu alternatywnych i bezpiecznych dla życia osadzonego sposobów radzenia sobie z trudnościami;
  - 6) uczeniu osadzonego konkretnych technik radzenia sobie z trudnymi emocjami lub myślami bądź też suicydalnymi sygnałami ostrzegawczymi;
  - 7) wspieraniu osadzonego w przezwyciężaniu bieżących problemów, ukazywanie innych ich aspektów i możliwych rozwiązań;
  - 8) budowaniu u osadzonego zaufania do siebie i wzmacnianiu poczucia własnej wartości.
2. Pomoc psychologiczna, o której mowa w § 5 pkt 4, ppkt b), polega ponadto na:
- 1) przepracowaniu aktu samobójczego na płaszczyźnie emocjonalnej i poznawczej;
  - 2) omówieniu znaczenia tego zdarzenia dla przyszłego życia.

§ 19. 1. Świadców samobójstw lub prób samobójczych obejmuje się odpowiednimi oddziaływaniami profilaktycznymi i wspierającymi.

2. Oddziaływania, o których mowa w ust. 1, prowadzą:

- 1) wobec osadzonych - funkcjonariusze i pracownicy oddziałów penitencjarnych;
- 2) wobec funkcjonariuszy i pracowników - właściwe terenowo jednostki służby medycyny pracy.

Rozdział 3 **Przepisy końcowe**

§ 20. Wprowadza się do stosowania „Kartę osadzonego zagrożonego samobójstwem”, której wzór określa załącznik do Instrukcji.

§ 21. Instrukcja wchodzi w życie z dniem 13 sierpnia 2010 r.

Dyrektor Generalny Służby Więziennej

płk Kajetan Dubiel